

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: „Válasz az éghajlatváltozás kihívásaira – A civil társadalom szerepe”

(2006/C 318/17)

2006. január 19-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Működési Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját véleményt dolgoz ki a következő: „Válasz az éghajlatváltozás kihívásaira – A civil társadalom szerepe”.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció véleményét 2006. július 11-én elfogadta. (Előadó: Ernst Erik EHNMARK.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006. szeptember 13–14-én tartott 429. plenáris ülésén (a 2006. szeptember 14-i ülésnapon) 59 szavazattal 1 ellenében, 2 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

A. Következtetések

A.1 Az éghajlatváltozás megállíthatatlan folyamat, legalábbis az elkövetkező 15–20 évben. Ebből a szemszögből nézve meg kell tanulnunk együtt élni vele, és módot kell találnunk hatásainak enyhítésére és az alkalmazkodásra.

A.2 Az éghajlatváltozásról szóló vita túlságosan a makroszintre és a távoli jövő eseményeire összpontosít. Egyértelműen szükség van az arról szóló vitára, hogy az éghajlatváltozás hogyan érinti a jelenben és a jövőben a polgárok mindennapi életét. Az éghajlatváltozással összefüggő kérdéseket úgy kell átalakítani, hogy érthetőbbé és konkrétabbá váljanak.

A.3 A szociális partnerek és a szervezett civil társadalom kulcsfontosságú szerepet töltenek be abban, hogy az éghajlatváltozási problémákat közelebb hozzák a polgárokhoz, valamint az arról folytatott helyi szintű vita előmozdításában, hogy a közösségek hogyan készíthetnek elő konkrét lépéseket az éghajlatváltozás kihívásaihoz való alkalmazkodás érdekében.

A.4 Az éghajlatváltozás a társadalom széles rétegeinek életére hatással lesz. Az EGSZB ennek számos példájára rámutatott. Az általános következtetés az, hogy az EU-beli közösségek – a szociális partnerekkel és a szervezett civil társadalommal együtt – nagyobb felelősséget kell, hogy vállaljanak az éghajlatváltozás következményeire való felkészülés és a felkészülés megtervezése terén.

A.5 Az EGSZB javasolja, hogy a szervezett civil társadalom a szociális partnerekkel karöltve az egész EU-ra kiterjedő nyilvános párbeszédet kezdeményezzen az éghajlatváltozás témájában, amely arra összpontosítana, hogy az éghajlatváltozás hogyan érintheti mindennapi életünket. A párbeszéd fő célja a figyelem felhívása és a felkészülés lenne az elkövetkező 15–20 éves időszakra, amelynek során az éghajlatváltozás súlyosbodni majd függetlenül attól, hogy mit tehet ma meg az emberiség.

A.6 Az EGSZB azt javasolja, hogy valamennyi uniós tagállam jelöljön ki, illetve hozzon létre egy éghajlat-változási tájékoztatói és koordinációs hivatalt a helyi, a regionális és a nemzeti szint közötti kapcsolatok elősegítésére.

A.7 Az EGSZB sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy az éghajlatváltozást leginkább a távoli jövőben játszódó forgatókönyvek alapján vitatják meg. Az éghajlatváltozás többé már nem főként – vagy kizárólag – a távoli jövő kérdése.

Itt és most is érint bennünket.

1. Bevezetés

1.1 Az éghajlatváltozás létét széles körben elismerik. Következményeinek jellegét és nagyságrendjét már kevésbé. Ennek egyik oka az, hogy bővíteni kellene ismereteinket kutatások és szcenárió-elemzések segítségével. Egy másik pedig magának az éghajlatváltozásnak a jellege, vagyis az, hogy ez alapvetően lassú folyamat, amelynek során egyre gyakrabban drámai események következnek be. A harmadik ok az, hogy az éghajlatváltozást nyilvános viták során gyakran olyan problémaként kezelik, amely csupán másokat érint, és bennünket nem. A negyedik ok a „megatrendekre” és a távoli jövő forgatókönyveire való összpontosításban rejlik, ami – úgy tűnik – elhomályosítja a jelenlegi mindennapi életünkkel kapcsolatos, konkrétabb kérdéseket.

1.2 Erre az olvadó sarki jég hozható fel példaként. Az elmúlt hónapokban a média közkedvelt témájává váltak azok a számítások, amelyek szerint az olvadó jég hatására az óceánok szintje akár 13 méterrel is emelkedhet (az Európai Környezetvédelmi Ügynökség – EEA – becslése). Egy másik példa a Golf-áramlaté: ha az áramlatot mozgásban tartó mechanizmusok „sérülnek”, a hőmérséklet erőteljesen csökkenhet Észak-Európában. Akármilyen érdekes és fontos kérdések is ezek, nem ösztönzik az embe-
reket arra, hogy rövidebb távon és kézzelfoghatóbb konkrétumokban gondolkodva tekintsenek az éghajlatváltozásra.

1.3 Fontos hangsúlyozni, hogy az éghajlat jelenleg tapasztalható változásai, amelyekkel igyekszünk megküzdeni, csak a kezdetét jelentik egy előttünk álló, hosszú folyamatnak. A következő 15–20 évben a már zajló éghajlati változások súlyosbodni fognak, annál az egyszerű oknál fogva, hogy az emberiség már

eddig is elegendő káros anyagot állított elő (és állít elő ma is) üvegházhatást okozó gázok formájában. Feladatunk tehát az, hogy felkészüljünk az éghajlatváltozásra, és alkalmazkodjunk ahhoz. Ugyanakkor az, hogy mi fog történni az elkövetkező 15–20 éves időszak után, a mai nemzedékek felelőssége is abban az értelemben, hogy a mostani határozott lépések csökkenthetik az éghajlatváltozás távoli jövőbeli mértékét. Az Egyesült Nemzetek Éghajlat-változási Keretegyezménye (UNFCCC) és a kiotói jegyzőkönyv alapján folyó viták lehetőséget kínálnak a 2012 utáni lépésre, és ezt meg kell ragadni. Ha ezt az esélyt elszalasztjuk, az éghajlat tovább romlik, és drasztikusabb intézkedések válnak szükségessé a trendek megfordításához. Nem meglepő tehát, ha egyre több kormány tekinti az éghajlatváltozást igen magas prioritásnak. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a kormányok ennek megfelelően cselekednének is.

1.4 Az éghajlatváltozásról szóló vitában döntően kormányok és tudományos körök vesznek részt. A környezetvédelmi civil szervezetek igen jó munkát végeznek, ám csekély forrás áll rendelkezésükre. Az olyan jelentős, nagy szervezetek, mint a szakszervezetek vagy a munkáltatói szervezetek – összességében véve – már nem annyira aktívak az arról folyó vitában, hogy hogyan lehetne kezelni és mérsékelni az éghajlat-változási folyamatokat. A szervezett civil társadalom kulcsszerepet kellene hogy játsszon, azonban – úgy látszik – ezt nem szívesen vállalja fel.

1.5 Az EGSZB határozott véleménye szerint az éghajlatváltozásra való felkészülés aktív résztvevői és a vonatkozó vita „gazdái” körébe be kell vonni a szociális partnereket és a – széles értelemben vett – szervezett civil társadalmat. Az éghajlatváltozás olyan szakaszba lép, amelyben a következmények enyhítése és az azokhoz való alkalmazkodás a mindennapi élet részévé válnak. Az éghajlatváltozás többé már nem főként – vagy kizárólag – a távoli jövő kérdése. Itt és most is érint bennünket. Elsődleges jelentőségű tehát, hogy a szervezett civil társadalom és a szociális partnerek követeljék, hogy ők is az éghajlatváltozásra vonatkozó vita és felkészülés „gazdái” lehessenek.

1.6 Alapvetően fontos, hogy a jelenlegi vita sokkal nagyobb mértékben szóljon az egyes polgárok és a helyi közösségek mikroszintjének szempontjairól, az ő helyzetük alapján. Meg kell vizsgálni, hogy hogyan enyhíthetik a polgárok a jelenlegi éghajlatváltozás hatásait, akár a költségek (vö.: energiaköltségek), akár a biztosítás, akár a fogyasztói preferenciák vonatkozásában, hogy csak néhány példát említsünk.

1.7 A vélemény célja elsősorban annak vizsgálata, hogy a szervezett civil társadalom és a szociális partnerek milyen szerepet töltenek be az éghajlatváltozás kihívásaira teendő válaszlépések elemzésében, tervezésében és végrehajtásában. Olyan megoldási módokra és eszközökre összpontosít, amelyek gazdasági, társadalmi és kohéziós szempontból, konkrét, alulról felfelé irányuló megközelítés keretében adnak választ a problémákra.

1.8 Az elkövetkező 15–20 évre való összpontosítás azzal indokolható, hogy ebben az időszakban az éghajlatváltozás annak alapján alakul majd, amit eddig tettünk. Hasonlóképpen

világos az is, hogy most alkalmazkodnunk kell a folyamat kezdeti hatásaihoz, felkészülve egyben a jövőben várható hatásokra is.

1.9 Gyakran megfigyelhető, hogy az éghajlatváltozásra vonatkozó jelentések és információk mennyisége annyira nagy, hogy azokat nehezen „fogadják be” a polgárok, akik választ keresnek arra a kérdésre, hogy hogyan érint(het)ji az éghajlatváltozás a mindennapi életüket. Hatalmas mennyiségű információ áll rendelkezésre e témában, ami kommunikációs kihívást jelent. Ez a helyzet a politikai vezetés részvételét is szükségessé teszi, mivel néhány elkerülhetetlen intézkedés kétségkívül kényelmetlenséget okoz majd mindennapi életünkben.

1.10 Fontos hangsúlyozni, hogy számos igen hasznos tanulmány van készülőben. Különös jelentőségű a – második szakaszába lépett – Európai Éghajlat-változási Program. A programon belül számos munkacsoport jött létre, hogy a kibocsátáskereskedelem, az energiaellátás, az energiaszükséglet, a közlekedés, az ipar, a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás kérdéseivel foglalkozzon – hogy csak néhányat említsünk. Az Európai Bizottság által 2005 októberében elindított Második Éghajlat-változási Program keretében új munkacsoportok alakultak az alkalmazkodás, a szén-dioxid befogása és geológiai tárolása, a légi közlekedés, valamint a kis teljesítményű járművek CO₂-kibocsátására vonatkozó összehangolt megközelítés témakörében, több csoport pedig az eddigi tevékenység végrehajtásának felülvizsgálatát végzi. Összességében az éghajlat-változási programok gazdag elemzés- és információforrást kínálnak, továbbá számos tanácsi döntés alapjául szolgálnak.

1.11 Szükség van-e az Éghajlat-változási Program további bővítésére? A válasz: igen, abban az értelemben, hogy széles körű igény mutatkozik konkrétabb információk és főként több példa iránt a sikeres kezdeményezések terén. Továbbá az éghajlatváltozás problémájának kezelése aktív részvételt kíván az érdekelt felek, végső soron pedig maguk a polgárok részéről. Az Európai Bizottság érzékeli ennek szükségességét, és ezért jelentős tájékoztató és kommunikációs kampányt indított. A kezdeményezés igen öröndetes. További tájékoztató tevékenységekre van azonban szükség, amelyekben minden tagállam részt vesz, amelyek összehangolják az uniós, nemzeti és helyi szintű munkát, és – legfőképpen – jobban megismertetik az embereket ezekkel a kérdésekkel.

2. Kik érintenek az éghajlatváltozás kihívásai?

2.1 Az éghajlatváltozás mélyrehatóan befolyásolja majd a modern társadalmak több rétegét. A hatások nem korlátozódnak csupán a szélsőséges időjárási viszonyokra. A teljesség igénye nélkül idetartoznak az alábbi területek is: az árvizek, az erdőtüzek, az infrastrukturális károk, a mezőgazdasági szerkezetátalakítás, a levegő minőségével kapcsolatos problémák – különösen a nagyvárosokban –, az energiaellátási problémák, a vízhasználat korlátozása, valamint az iparra, különösen pedig a gyáriparra gyakorolt hatás. A lista kibővíthető a várostervezéssel és az energiamegtakarítás céljából történő, új építészeti megoldások bevezetésével.

2.2 Csak fokozatosan kezdjük belátni, hogy az éghajlatváltozás a különféle ágazatok mennyire átfogó sokaságát fogja érinteni. A közvélemény részéről azonban csak lassan jelenik meg a megfelelő cselekvéshez szükséges támogatás.

2.3 Az éghajlatváltozás problémájának konkrét lépésekkel történő megoldása sok esetben egyértelmű és néha kellemetlen hatással lesz a polgárok mindennapjaira.

2.4 Párhuzamot vonhatunk a fentiek és a fenntartható fejlődés uniós stratégiájáról folytatott vita között. A vita kezdeti szakaszától fogva nyilvánvaló volt, hogy az átlagember nincs tisztában azzal, mi is kell valójában ahhoz, hogy a fenntartható fejlődés biztosabban megvalósítható legyen az Európai Unió szintjén, illetve globális szinten. A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos ránk váró feladatokat a társadalmaink működését és szerpét érintő radikális változásokat hozó kihívásoknak minősítették⁽¹⁾.

2.5 Az éghajlatváltozás elleni harc természetesen szerves részét képezi a fenntartható fejlődés elérését célzó törekvéseknek. Az éghajlatváltozás elleni küzdelemnek – csakúgy, mint a fenntartható fejlődésért tett erőfeszítéseknek – konkrétan és gyakorlatinak kell lennie.

2.6 A lisszaboni stratégiára néha úgy hivatkoznak, mint a fenntartható fejlődés jövőképeének megvalósítására az első tízéves szakaszban. A lisszaboni stratégia a gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi pillérekre koncentrál. Gyakran elfelejtik, hogy a lisszaboni stratégia a környezetvédelmet, az éghajlatváltozást és általában a fenntartható fejlődést illetően is magasra törő célokat tűzött ki kezdetől fogva. Ezért tehát az éghajlatváltozás elleni cselekvést nem lehet teljesen különálló kérdésként kezelni. Az éghajlatváltozás egy szélesebb jövőkép kulcsfontosságú része, amely szorosan kapcsolódik az átfogó cselekvés szükségességéhez.

2.7 A lisszaboni stratégiával kapcsolatban újra és újra visszatérő észrevétel, hogy a tagállamok és kormányaik nem kezelik elegendő mértékben prioritásként az elfogadott intézkedéseket és beruházásokat. Kimutatható, hogy a lisszaboni stratégia nem túl közvetlen és nem túl érezhető hatással van a polgárokra. Az éghajlatváltozás hatásai – például a természeti katasztrófák – viszont gyakran nagyon is kézzelfoghatóak. A polgároknak jó előre, megfelelően fel kell készülniük ezeknek a hatásoknak az enyhítésére.

2.8 Az éghajlatváltozást gyakran csak a pénzügyi veszteségek szemszögéből értékelik. Ez nem ad teljes képet a helyzetről. Teljes mértékben el kell ismerni, hogy az éghajlatváltozásnak szociális vetülete is van. Nem csak arról van szó, hogy a polgárok elvesztik otthonaikat és munkahelyeiket. Magasabb költségekkel is számolni kell mind az energia, mind pedig a szabadidő terén. Emellett a polgárokat ösztönözni kell arra, hogy változtassanak fogyasztási szokásaikon, és – számos más szempont mellett – fennáll annak is a kockázata, hogy az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás új társadalmi-gazdasági egyensúlyhiányokat eredményez, ami kedvezőtlen hatással jár a

⁽¹⁾ (vö. Michel Rocard-nak a 2001 áprilisában az EGSZB konzultatív fórumán tett kijelentésével)

távoli régiókban lakó vagy alacsony rendelkezésre álló jövedelemmel bíró polgárok számára.

2.9 Az EGSZB hangsúlyozza a társadalmi kohézió jelentőségét az éghajlatváltozás elleni küzdelemben. Meg kell teremteni az egyensúlyt a gazdasági tényezőknek a polgárok meggyőzésére való nagyobb mértékű felhasználása és a lehetséges negatív társadalmi következmények között. Azt is mérlegelni kell, hogy az éghajlatváltozás kezelésének egyéb eszközei milyen hatást gyakorolnak a társadalmi kohézióra. Ez kiemeli annak fontosságát, hogy a szervezett civil társadalmat az éghajlatváltozás elleni küzdelem teljes folyamatába bevonjuk.

2.10 Az éghajlatváltozás következményeit a munkával töltött időre nézve is elemezni kell. Ezek a következmények nemcsak a kevesebb természeti erőforrást felhasználó, energiatakarékos termelési módszerekre történő áttérést jelentik, hanem a termelési egységek áthelyezését is az olcsó megújuló energiaforrások elérhetőségének függvényében. Az alkalmazottak szempontjából az új termelési módszerekre és szolgáltatási területekre történő áttérés következtében új igény jelenik meg a továbbképzés és az egész életen át tartó tanulás iránt. A szociális párbeszéd során – főként EU-szinten – ki kell emelni az éghajlatváltozás szociális hatásait, különösen a munkával töltött időre vonatkozóan. Az EU-beli szociális partnereknek elsődleges kérdésként kell kezelniük az éghajlatváltozást. Ezzel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy az éghajlatváltozás mérséklése önmagában nem vezet a munkanélküliség növekedéséhez, éppen ellenkezőleg, hatásai új munkalehetőségeket teremthetnek (vö. a 2.13. ponttal).

2.11 A fogyasztók is hamarosan megérik az éghajlatváltozás hatásait, mivel a fogyasztási szokások is elkerülhetetlenül megváltoznak, legyen szó akár élelmiszerekről, közlekedésről, lakhatásról vagy akár szabadidős tevékenységekről. A fogyasztók azonban potenciális hajtóerőt jelenthetnek az éghajlatváltozás hatásainak enyhítésére – és megalapozhatják az éghajlatváltozás megfékezésére irányuló hosszú távú cselekvést. Fenntartható termelési mintákat kétségkívül egy olyan megalapozott és erőteljes fogyasztói mozgalom segítségével lehet a legjobban elérni, amely képes megszólítani a polgárokat. A fogyasztókra úgy kell tekinteni, mint akik kulcsszerepet játszanak – vagy akár csak játszhatnak – az éghajlatváltozás egyes polgárokra gyakorolt hatásának enyhítésében.

2.12 Az éghajlatváltozás globális vetületét a más országokban bekövetkező, az emberélet és a tulajdon terén óriási veszteségekkel járó, időjárás okozta katasztrófák szemszögéből értékelik. A trópusi betegségek az éghajlatváltozás eredményeképpen új területekre terjedhetnek át, növelve ezzel az előtünk álló kihívások számát. Az éghajlatváltozás próbára teszi a népek és nemzetek közötti szolidaritást. Az iparosodott országoknak növelniük kell támogatási és segítségnyújtási kapacitásukat. Nem szabad megfélemlíteni arról, hogy – különösen a fejlődő országokban – leggyakrabban a szegényeknek kell viselniük az éghajlatváltozás terhét. Az éghajlatváltozás globális szociális vetülete alapvető fontosságú; ez olyan terület, ahol sokat lehet tenni azon problémák megoldása érdekében, amelyek máskülönben könnyen megsokszorozódhatnak.

2.13 Az éghajlatváltozást leggyakrabban a fenyegetések és a gyengeségek szemszögéből vitatják. Az éghajlatváltozás enyhítésére irányuló cselekvés viszont pozitív lehetőséget kínál. Az energiatakarékos termelés és közlekedés iránti egyre növekvő szükséglet tág teret nyitott a kutatás, az új technológiák fejlesztése, valamint az új termékek piaca vitele számára. Ennek az EU által az éghajlatváltozás kihívására adott válasz fontos részét kellene alkotnia. Az Európai Bizottság integrált iparpolitikára irányuló kezdeményezésének keretében igen magas prioritást kell, hogy élvezzen a környezetbarát technológiák kifejlesztésének támogatása és összehangolása. Ebben a kis- és középvállalkozások is igen jelentős szerepet játszhatnak.

2.14 Az éghajlatváltozás kezelése és enyhítése kapcsán napirendre kerülhet néhány váratlan kérdés. Egy példa: a mezőgazdasági terményekből történő etanol-előállítás közelmúltbeli előtérbe helyezése néhány országban kezd sikerrel járni. Következésképpen egyes termények – például a kukorica – felhasználása egyre inkább az etanol-előállításához kötődik. Ugyanezek a termények mindazonáltal egyben kulcsfontosságú termékek is a fejlődő országok éhínség sújtotta területeinek nyújtott élelmiszersegélyek szempontjából. E példa jól szemlélteti az egyoldalú megoldások elkerülésének jelentőségét.

2.15 Az előttünk álló kihívás nagyságrendjét jól mutatja ez az idézet: „A tudósok szerint a károk csökkentése érdekében a jövőben legfeljebb 2 °C-kal haladhatja meg a globális átlaghőmérséklet az iparosodás előtti korszakban jellemző szintet. A 2 °C-os cél azt jelenti, hogy az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodáshoz és az éghajlatváltozás enyhítéséhez politikákra van szükség. A már elfogadott politikák végrehajtása ellenére a globális kibocsátás az előttünk álló két évtizedben valószínűleg nőni fog, és 2050-re – hatalmas erőfeszítések árán – legalább 15%-kal csökkenteni kell a globális kibocsátást az 1990-es szinthez képest.” (Az Európai Bizottság „Nyerjük meg a csatát a globális éghajlatváltozás ellen” című közleménye⁽²⁾). Az idézet utolsó része jócskán alulbecsüli a valóságot. Arra mindenesetre rámutat, milyen fontos a folyamatnak a helyi és regionális szintekkel, valamint a polgárokkal történő összekapcsolása.

3. Tíz ágazat, ahol a civil társadalom sokat tehet

3.1 A város- és településtervezés az az ágazat, ahol az éghajlatváltozás enyhítése és az energiatakarékosság terén fontos előrelépést lehet tenni. A jó várostervezésnek éghajlatbarát lakhatási és közlekedési megoldásokat is tartalmaznia kell. Tanulmányok támasztják alá azt a tényt, hogy nagyon pozitív energiahatásokat lehet elérni attól függően, hogy a térben és a közösség szempontjából hogyan helyezik el az épületeket⁽³⁾. Az építészeti megoldások a napenergia lehető legteljesebb kihasználásához és az épületek szigeteléséhez egyaránt fontosak. További vonatkozás természetesen a fenti megoldások jelentősége a „felhasználóbarát” és szociálisan jól működő falvak, külvárosok és nagyvárosi területek kialakításának szempontjából. Alapvetően fontos, hogy a szociális partnereket és a szervezett civil

társadalmat korai szakaszban bevonjuk a város- és településtervezésbe.

3.1.1 Ezen a területen az Európai Bizottságnak az éghajlatváltozás felgyorsulását szem előtt tartva konzultációt kellene kezdenie a várostervezésre vonatkozó irányelvekről a regionális és helyi önkormányzatokkal, valamint egyéb érdekelt felekkel. Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság adjon ki egy várostervezési alaptájékoztatót, valamint iránymutatásokat a már megvalósult, eredményes megoldásokkal kapcsolatban.

3.2 Az éghajlatváltozás elleni küzdelem előtérbe hozza a meglévő és az új épületek korszerűsítésének és szigetelésének szükségességét, továbbá az összes felhasználható energiamegtakarítási technika és eszköz alkalmazását. Az építőanyagok, különös tekintettel a hőszigetelésre, egy másik olyan terület, ahol további kezdeményezésekre van szükség. Nem csak az a kérdés, hogyan lehet a fűtési rendszereket hatékonyabbá tenni. Az is a kérdés, hogy miként lehet a házakat a magas és az alacsony külső hőmérséklet ellen egyaránt jobban szigetelni. Nem szabad elfelejtenünk, milyen volt néhány évvel ezelőtt a forró nyár Európában. A magántulajdonosokat adókedvezményekkel lehetne házaik és lakásaik újraszigetelésére ösztönözni. Az EGSZB egy olyan, energiatakarékosra vonatkozó tanúsítványrendszer bevezetését ajánlja, amely megfelelő tájékoztatást nyújt a fogyasztóknak arról, mennyi egy adott ház vagy lakás energiával összefüggő rezsiköltsége.

3.3 EU-szerte rohamosan fokozódik a közúti közlekedés volumene. A gyors házhoz szállítás tekintetében a vasút nehezen veszi fel a versenyt a közúti közlekedés előnyeivel. Ez a tendencia sem a CO₂-kibocsátás, sem pedig a növekedő üzemanyagárak vonatkozásában nem tartható fenn. Amennyiben az éghajlatváltozás elleni küzdelmet sikerre kívánjuk vinni, akkor szükséges a GDP növekedésének és a közúti szállítás fokozódásának az elválasztása. Az ennek eléréséhez vezető gyakorlati lépések továbbra is kialakításra várnak. A gyors vasúti teherszállítási rendszer lenne a logikus megoldás, és ez még inkább igaz a kibővült Unióban. A nagyobb mértékű vasúti teherszállítás óriási beruházásokat igényel majd. A vasúti teherszállítás bizonyos mértékig ösztönözhető az árakkal. A fogyasztók számára alapvető jelentőségű, hogy az élelmiszerek elosztása gyors és hatékony legyen. Az ipar szempontjából lényeges, hogy a kiszállítás gördülékenyen, hatékonyan és időben történjen. A zsúfolt országok ugyanakkor számottevő szennyezési források. A korszerűtlen teherautópark szintén hozzájárul a szennyezéshez. Az éghajlatváltozás szélesebb összefüggéseit figyelembe véve nincs egyszerű megoldás a szállítási problémákra. Ehelyett összetett stratégia szükséges, amely a vasúti megoldásokra vonatkozó támogatási intézkedéseket foglal magában, valamint további kutatási és fejlesztési tevékenységet, többek között hatékony és környezetbarát, alternatív üzemanyagokkal üzemeltethető teherautó-motorok kifejlesztésére irányulón. Fontos, hogy a fogyasztók megismerjék az egyes árucikkkel járó valós szállítási költséget.

⁽²⁾ COM(2005) 35 final, 8. o.

⁽³⁾ Pl. a freiburgi házépítési projekt.

3.4 Az utazási és üdülési ágazatnak egyre magasabb energiaárakkal kell megküzdenie, melynek hatása a közúti és a légi közlekedésen is érezhető lesz. A kőolaj ára gyorsan emelkedik az elmúlt néhány év óta, és napjainkban már igencsak meggyőző érvet jelent a fogyasztók számára arra, hogy új megoldásokat válasszanak. A kisebb és energiahatékonyabb autók vásárlása iránt gyorsan növekvő érdeklődés igen ígéretes jel. Valójában ez az éghajlatváltozás elleni küzdelemben előforduló kölcsönösen előnyös helyzetek egyik leginkább egyértelmű példája: az eredmény kisebb és kevésbé szennyező autók, valamint az ilyesfajta autók és megoldások óriási potenciális globális piaca. Az alternatív üzemanyagok használatát ösztönző adókedvezmények – egyes országokban már láthatóan – szintén ígéretes eredményeket hoztak.

3.5 Ebben az összefüggésben a nagyvárosba és a nagyvárosból való ingázás mértéke különös figyelmet igényel. A nagyvárosi területek gyors növekedése – mind az EU-ban, mind pedig a világ többi részén – sürögősen szükségessé teszi új ingázási és teherszállítási módokat kipróbálását. A városközpontba gépkocsival behajtókra kivetett különleges díjakkal folytatott kísérletek alapvetően pozitívnak bizonyultak, ha gyors és kényelmes tömegközlekedésre fordított nagyszabású beruházásokkal párosultak. Ha anélkül hozunk intézkedéseket a gépkocsihasználat ellen, hogy cserébe hasonló jellegű ellenszolgáltatást nyújtanánk, az csupán közfelháborodást eredményez. A polgárok küzdeni fognak annak jogáért, hogy személyautóval közlekedhessenek, ha nincsen megfelelő alternatíva. A szervezett civil társadalom szavának kulcsszerep jut ezen a területen.

3.6 A fent említett problémák is részét képezik annak a szélesebb kérdéskörnek, hogy hogyan csökkenthető a fosszilis tüzelőanyagok behozatala és használata az Európai Unióban. 2005/2006 telén a fosszilis tüzelőanyagokkal való zavartalan ellátással kapcsolatos bizonytalanság megerősítette, hogy sürögősen új megoldásokat kell találni. Egyes tagállamok a fosszilis tüzelőanyagok használatának drasztikus csökkentésére ambiciózus programokat indítottak el, és megújuló alternatívákra, valamint az energiatakarékos megoldások használatát támogató, új politikákra törekcszenek. Néhány országban – így például Svédországban – a kormány tanulmányokat kezdeményezett arról, hogy miként lehetne drasztikusan csökkenteni a fosszilis tüzelőanyagok behozatalát. Az Európai Bizottságnak konzultációt kellene kezdeményeznie az érdekelt felekkel és a tagállamok kormányaival az EU fossziliztüzelőanyag-behozatalának drasztikus csökkentése érdekében. Az évtized végéig minden uniós tagállamnak kezdeményezéseket kell tennie annak megoldására, hogy hogyan lehetne számottevően csökkenteni a fosszilis tüzelőanyagok behozatalát és felhasználását. Ez jelentősen hozzájárulna a következő kiotói program sikeréhez és az éghajlatváltozás hosszú távú megfékezéséhez. Továbbá óriási technológiai és ipari lehetőséget is kínálna az Európai Unió számára. A szervezett civil társadalomnak igencsak hasznára válnának az effajta erőfeszítések.

3.7 A mezőgazdaságot és így az élelmiszerárakat az éghajlatváltozás és annak az energiaárakra gyakorolt hatása közvetlenül

érinti. Az Európai Unióban a déli területek elsivatagosodása – a KAP-ban foglalt szolidaritás értelmében – különleges támogatási intézkedéseket igényel. Az Európai Bizottságnak – nemzeti jelentések és elemzések alapján – tanulmányokat kellene kezdeményeznie az éghajlatváltozásnak az EU mezőgazdaságára gyakorolt hatásairól. Nagyon fontos rávilágítani a kutatás jelentőségére a mezőgazdasági gyakorlatban felhasznált anyagok mennyiségének további csökkentése, valamint mezőgazdasági nyersanyagokból kőolajszármazékokat helyettesítő anyagok kifejlesztése terén. A mezőgazdaság által az energiaellátás diverzifikálásában játszott szerep egyre jelentősebbé válhat. Végül helyénvaló lenne arra ösztönözni a termelőket, hogy saját maguk állítsák elő a számukra szükséges energiát.

3.8 Az ipar előtt álló kihívások ugyancsak olyan területet képeznek, ahol az előre tervezés és az alkalmazkodás létfontosságú. Ez a probléma nem csak az alacsonyan fekvő területek iparát érinti, ahol az árvíz súlyos gondot okozhat vagy fog okozni. Az ipar számára a teherszállítási igények hatékony és zökkenőmentes kielégítése létfontosságú. A nyersanyagellátást az éghajlatváltozás korlátozhatja. Az – ésszerű áron történő – energiaellátás kulcsfontosságú. Az éghajlatváltozás új lehetőségeket is tartogat az ipar számára. Óriási lesz az energiatakarékos technológiák világpiaca. Fényes jövő áll azok előtt a vállalkozások előtt, amelyek megfelelő kapacitással rendelkeznek ahhoz, hogy az ilyen technológiák fejlesztésébe befektessenek.

3.9 A munkahely kérdése egy másik olyan terület, ahol fontos az alkalmazkodás előre tervezése. Az újabb energiatakarékos technológiák megjelenésével és az ilyen technológiákon alapuló árutermeléssel megnő az igény a jártasságok és kompetenciák továbbfejlesztése iránt. A jövőben várhatóan bővülő új technológiák közül néhány komoly erőfeszítést jelent majd a munkaerő számára, például a nanotechnológiák alkalmazása során. A munkahelyi kihívásokhoz kötődő problémák együtt járnak a növekvő energiaárak problémájával. Egyre nagyobb lesz az érdeklődés a távmunkában rejlő lehetőségek iránt – melyek jobb IKT-technológiákat feltételeznek, a szélessávú eszközöket is ideértve.

3.10 Az éghajlatváltozást tekintve a katasztrófaelhárítás is fontos terület. Egyre gyakrabban fordulnak elő időjárási katasztrófák, és következményeik is szerteágzóbbak. Létre kellene hozni az EU-n belül egy olyan készenléti testületet, amely katasztrófa esetén gyorsan képes kellő segítséget nyújtani. Számos tagországban már létezik ilyen egység. Hasonló testület felállítására van szükség az összes tagállamban, valamint bizonyos szintű koordinációra és együttműködésre. Ily módon az Uniónak nemcsak az EU, hanem a világ más területein is lehetősége nyílna az időjárási katasztrófák áldozatainak megsegítésére.

3.11 A szélsőséges időjárási viszonyok által okozott katasztrófák nem kevés pénzügyi támogatást is igényelnek, elsősorban a biztosítótársaságok részéről. Az időjárási katasztrófák gyakorisága a biztosítási ágazat terheit növeli, a polgárok biztosítási

költségeinek növekedését vonva maga után. Az Európai Bizottságnak tanulmányt kellene készítenie ezekről a kérdésekről a tartósan működőképes biztosítási rendszer védelme érdekében.

4. Alkalmazkodás és mérséklés – de ki és hogyan?

4.1 A lakosság tájékoztatása az éghajlatváltozásról és annak következményeiről óriási feladatnak ígérkezik. Fontos, hogy a figyelemfelkeltés kiegyensúlyozottan és bizonyos mértékig gyakorlatias megközelítéssel történjen. Nem a polgárok megrémítése a cél, inkább a fenntartható életminőségüket biztosító gyakorlati tennivalókra kell hangsúlyt helyezni.

4.2 Az EGSZB azt javasolja, hogy az EU valamennyi tagállama állítson fel olyan kapcsolattartó, tájékoztatási és koordinációs irodákat, amelyek a tanácsadási szolgáltatás ellátása mellett tanulmányok elkészítésére is képesek az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, illetve az éghajlatváltozás mérséklése témájában. A többi tagállammal folytatott tapasztalatcsere és az így szerzett információ továbbítása a civil társadalomnak és az önkormányzatoknak e munka számottevő részét kell hogy képezze. A helyi közösségekkel, a szociális partnerekkel és a szervezett civil társadalommal fenntartott kapcsolatok különös jelentőséggel bírnak majd, csakúgy, mint az iparhoz és a vállalatokhoz fűződők.

4.3 Az EGSZB azt javasolja, hogy EU-szerte kezdődjön *Párbeszéd az éghajlatváltozásról* a további éghajlatromlás megakadályozásának módjáról és eszközeiről, és a már folyamatban levő változásokhoz való alkalmazkodás első lépéseinek megtételéről. A párbeszédet az Európai Unió intézményeinek támogatniuk kellene, de a munka gyakorlati részét az önkormányzatoknak, az oktatási intézményeknek, a szakszervezeteknek és a munkáltatói szervezeteknek, a gazda- és fogyasztói szervezeteknek és egyéb szervezeteknek kellene elvégezniük. Az EGSZB hajlandó aktívan részt venni a párbeszédben, és az eszmecsere és a kiértékelés központi ügynökeként közreműködni.

4.4 Az EGSZB elégedettségének ad hangot annak kapcsán, hogy az Európai Bizottság széles körű uniós tájékoztatási és kommunikációs programot indított el az éghajlatváltozás témájában. E program jelentősen hozzájárul majd a közvélemény témával kapcsolatos ismereteinek növeléséhez. Az EGSZB éghajlatváltozásról indítandó párbeszédre irányuló javaslata a helyi közösségek, a régiók és a nemzetek szintjét célozza meg, különös súlyt helyezve a szociális partnerekre és a szervezett civil társadalomra. A két program építő módon egészítené ki egymást.

4.5 Az éghajlatváltozásról szóló párbeszéd legfontosabb része a bevált gyakorlati példákkal kapcsolatos információ terjesztése lenne, például olyan országokról, amelyek a fosszilis tüzelőanyagoktól való függés csökkentésére vonatkozó cselekvési tervek kidolgozásával próbálkoznak. Egyéb példák lehetnének az olyan nagyvárosi megoldások, amelyek arra irányulnak, hogy

minél kevesebben próbáljanak gépkocsival behajtani a városközpontokba (London és Stockholm csak két példa erre).

4.6 A Párbeszédet 2006/2007 telén kellene megkezdeni. Befejezési határidőre nincs szükség. Szorosan kapcsolódnia kell a fenntartható fejlődés jövőképeinek kommunikálására irányuló erőfeszítésekhez. Az éghajlatváltozás nyilvánvalóan jó lehetőséget biztosít a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos kérdések kézzelfoghatóbbá tételére.

4.7 Az éghajlatváltozásról szóló egyetlen párbeszéd sem lehetséges a helyi, illetve regionális szintű érdekelt felek egyértelmű és folyamatos részvétele nélkül. A tervezéshez és az eszmecserehez pénzügyi támogatást kell biztosítani. Nyilvánvalóan szükség lesz némi időre a kapacitásépítéshez a közösségekben és a szervezett civil társadalmon belül, csakúgy, mint a szociális partnerek körében.

4.8 Az 1992-es riói és a 2002-es johannesburgi konferencia folytatásaként 2012-ben újabb ENSZ-konferenciára kerül sor a fenntartható fejlődésről. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a 2012-es legközelebbi konferencia témája kifejezetten az éghajlatváltozás és annak globális hatása legyen. Az EGSZB és az ILO, valamint az EGSZB és az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa között kezdeményezett együttműködés lehetőséget fog nyújtani az éghajlatváltozás globális hatásainak közös tanulmányozására. Az együttműködés rávilágít majd arra is, hogy a szociális partnerek és a civil társadalmi szervezetek hogyan válhatnak az éghajlatváltozás elleni küzdelem aktív szereplőivé.

5. A tudatosság és a támogatás elősegítésének eszközei

5.1 Elsősorban a helyi, a regionális, valamint a nemzeti szint felelőssége kell hogy legyen, hogy a polgárok figyelmét ráirányítsa az éghajlatváltozásra és annak következményeire, és mindezt uniós szintű támogatással és kezdeményezések révén kell megvalósítani. A cél nem „előre csomagolt” válaszok nyújtása, hanem olyan alulról kiinduló megközelítés alkalmazása, amely arra buzdítja a polgárokat, hogy terjesszék elő az általuk előnyben részesített megoldásokat.

5.2 A civil szervezetek közül különösen a fogyasztói szervezetekre hárul majd az a fontos feladat, hogy mozgósítsák a fogyasztókat és támogassák elkötelezett részvételüket. A fogyasztók az általuk vásárolt termékeken és szolgáltatásokon keresztül jelentős nyomást gyakorolnak – illetve gyakorolhatnak – a piacra. Az európai fogyasztói mozgalmak számára ez valódi kihívást jelent majd.

5.3 A szociális partnerekre hárul az a különleges feladat, hogy kielemezzék az éghajlatváltozásnak a munkával töltött időre gyakorolt hatását, és megfelelő enyhítési vagy alkalmazkodási stratégiákat javasoljanak. Az éghajlatváltozás elleni küzdelem szociális dimenziója az egész feladat kulcsfontosságú része.

5.4 Az éghajlatváltozás elleni harcban csak az ipar és a vállalatok aktív támogatása és együttműködése révén aratható győzelem. Az ipar kulcsszerepet játszhat abban, hogy az éghajlatváltozással kapcsolatos kérdések szerves részét alkossák a tervezésnek, a termelésnek, a marketingnek és az értékelésnek. Az ipari vállalatok számára előnyös lehetne, ha további információt építenének be éves beszámolóikba az éghajlatváltozás terén végzett munkájukról. Az éghajlatváltozással összefüggő kérdésekben mutatott aktivitás sikeres marketingkonceptciónak bizonyulhat.

5.5 Az éghajlatváltozás hatásairól szóló vitákban számos megfigyelő támogat különféle adózási, illetve egyéb pénzügyi ösztönzőket. Kétségtelen, hogy az effajta motiváló eszközök kézzelfogható eredményeket szülhetnek, azonban óvatosan kell őket alkalmazni. Például a gépkocsi-üzemanyagok megadóztatása negatív társadalmi hatást vált ki a gyéren lakott területeken. Ha a gépkocsivezetőknek díjat kell fizetniük azért, hogy behajthassanak járműjükkel a város központi területeire, az a közlekedési helyzet egészére nézve pozitívan hat, de az effajta rendszer új tömegközlekedési beruházásokkal kell társítani, máskülönben új egyenlőtlenségek keletkeznek a terhek társadalmi-gazdasági eloszlásában: akik megengedhetik maguknak, továbbra is autóval járnak majd, akik pedig nem, azoknak olyan tömegközlekedési rendszerre kell hagyatkozniuk, amely nem biztos, hogy valóban hatékony.

5.6 A közfigyelem felkeltésének másik fontos eszköze olyan környezeti irányítási eljárások bevezetése lenne, mint amilyen például a környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer (EMAS), amely a 761/01. sz. tanácsi rendelet által létrehozott önkéntes rendszer. Az EMAS célja azon szervezetek elismerése és jutalmazása, amelyek túlhaladnak a jogszabályi előírások teljesítésén, és folyamatosan javítják környezeti teljesítményüket.

5.7 Az EMAS alkalmazásával az egyes szervezetek és intézmények konkrét módokat találnak arra, hogy megmérjék és csökkentsék a különféle tevékenységek (pl. energia- és anyagfelhasználás, illetve személyautóval, vasúton vagy repülővel való utazás) környezeti hatásait. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság mérlegelhetné az EMAS bevezetését és különösen az ülések helyszínére történő utazás szennyezési következményeinek kiszámítását, ezt követően pedig kompenzációs intézkedéseket vezethetne be (vö. a melléklet előzetes számításaival).

5.8 Egy másik vita tárgyát képező javaslat arra irányul, hogy az árucikkek eladási árán kívül azok szállítási költségét is tüntessék fel az árcédulán. Ez további alapszerepet nyújthatna a fogyasztóknak az alternatív árucikkek közötti választáshoz.

6. A civil társadalom előtt álló kihívás

6.1 Az európai szinten szervezett civil társadalom a riói és a johannesburgi világkonferenciák óta dolgozik a fenntartható fejlődés problémáin.

6.2 A szervezett civil társadalomnak egyedülálló lehetősége van arra, hogy érdemi szerepet töltsön be az éghajlatváltozásról szóló európai párbeszédben. A civil társadalom hozzájárulása elsősorban 5 területen összpontosulhat:

- aktív részvétel az éghajlatváltozásra és hatásaira irányuló figyelem felkeltésében;
- a fogyasztók és egyéb létfontosságú csoportok ösztönzése arra, hogy olyan egyértelmű fogyasztási szokásokat vegyenek át, amelyek figyelembe veszik az éghajlatváltozás hatásait is;
- új városrendezési programok kezdeményezése, befolyásolása és támogatása (a lakhatást, a közlekedést és az ingázást is beleértve);
- a polgárok és a kormányok közötti közvetítői szerep betöltése az éghajlatváltozás enyhítésével és – hosszabb távon – a jelenlegi folyamatok megfékezésével kapcsolatos ügyekben;
- együttműködés más országok és régiók civil társadalmával az éghajlatváltozás hatásainak enyhítésére irányuló konstruktív cselekvés érdekében.

6.3 Az Európai Tanács kijelentéseivel összhangban az EGSZB interaktív hálózatot alakított ki az uniós tagállamok valamennyi gazdasági és szociális tanácsával. A hálózat különösen a lisszaboni stratégiára összpontosít.

6.4 Az EGSZB nyitott a hálózat bővítésére, hogy az az éghajlatváltozással kapcsolatos kérdéseket és Európának az éghajlatváltozás hatásaira adott válaszait is felölelje.

Brüsszel, 2006. szeptember 22.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Anne-Marie SIGMUND